

**MILAN BEŽO
KATARÍNA RAŽNÁ
JANA ŽIAROVSKÁ
VERONIKA ŠTEFÚNOVÁ**

**VŠEOBECNÁ
GENETIKA**

NITRA 2023

Názov:

Všeobecná genetika

Autorský kolektív:

prof. RNDr. Milan BEŽO, CSc. (7,03 AH)
emeritný profesor

prof. Ing. Katarína RAŽNÁ, PhD. (3,07 AH)
Ústav rastlinných a environmentálnych vied
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

prof. Ing. PaedDr. Jana ŽIAROVSKÁ, PhD. (3,06 AH)
Ústav rastlinných a environmentálnych vied
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Ing. Veronika ŠTEFÚNOVÁ, PhD. (3,04 AH)
Ústav rastlinných a environmentálnych vied
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Recenzovali:

prof. Ing. Anna Trakovická, PhD.
Ústav výživy a genomiky
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

doc. Ing. Radoslav Židek, PhD.
Ústav potravinárstva
Fakulta biotechnológie a potravinárstva
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

SPU v Nitre 2023

Schválila rektorka Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre, dňa 30. 8. 2023
ako vysokoškolskú učebnicu pre študentov SPU v Nitre.

ISBN 978-80-552-2635-4

Predhovor

Učebnica Všeobecná genetika je spracovaná podľa najnovších dostupných informácií o dedičnosti a premenlivosti biologických systémov a vlastných skúseností autorov z dlhoročného vedeckého výskumu v oblasti genetiky rastlín a molekulovej genetiky. So zreteľom na určenie študijných materiálov pre študentov univerzity, boli zohľadnené zásady postupnosti poznávania, primeranosti, náročnosti a názornosti pri osvojovaní si učiva. Vychádzajúc z uvedených zásad je zvolená štruktúra kapitol učebnice, použitý štýl písania a zaradenie únosného počtu pôvodných schém, náčrtov a prehľadov. Okrem obrázkov a tabuliek sú v texte zaradené schránky () so sumarizujúcimi informáciami k predmetnej téme.

Predmet všeobecná genetika vychádza z požiadavky štúdia na univerzite a zasahuje do širšieho rámca a úrovni genetiky. Východiskom poznávania dedičnosti a premenlivosti je molekulová úroveň, s nadväzujúcim poznávaním na úrovni bunky, organizmu a populácie. Jedinečnosti biologických systémov je venovaná pozornosť v rozsahu genetiky nebunkových biologických systémov (vírusy, satelity, viroidy, priony), baktérií, archeí a eukaryí (jednobunkovce, huby, rastliny a živočíchy). Uvedené sú aj vybrané témy genetiky človeka, genomiky a genomického inžinierstva.

Celkom jedenásť kapitol sa člení na početné podkapitoly. Súčasťou každej kapitoly sú kontrolné otázky. V samostatných blokoch sú uvedené tri bloky, výber termínov z genetiky, skratky používané v genetike a symboly používané v genetike.

Naše úprimné poďakovanie patrí Ing. Beáte Kováčovej za starostlivé prečítanie rukopisu a pomoc pri technickej úprave rukopisu.

kolektív autorov
Nitra 2018

Obsah

1	Predmet štúdia a história genetiky	6
1.1	Predmet štúdia genetiky	6
1.2	Stručný prehľad histórie genetiky	8
1.3	Modelové objekty v genetike a metódy genetiky	10
1.4	Súčasný stav a perspektívy rozvoja genetiky	13
1.5	Kontrolné otázky	14
2	Informačné molekuly a dedičnosť	15
2.1	Informačné molekuly v nebunkových biologických systémoch (NBS) a organizmoch	15
2.2	Štruktúra a syntéza DNA a RNA	16
2.3	Gén, jeho štruktúra a kontrola aktivity	26
2.4	Syntéza bielkovín a jej genetický význam	31
2.5	Kontrolné otázky	36
3	Bunka a dedičnosť	38
3.1	Cyklus bunky	39
3.2	Mitóza, meióza a ich genetický význam	42
3.3	Chromozómy	55
3.4	Tvorba gamét a oplodnenie	63
3.5	Kontrolné otázky	66
4	Dedičnosť na úrovni mnohobunkového organizmu	67
4.1	Jadrová a mimojadrová dedičnosť	68
4.2	Mendelistická koncepcia jadrovej dedičnosti, rozšírenie mendelizmu	69
4.3	Interakcia génov	74
4.4	Vzdialená hybridizácia	78
4.5	Heteróza a inžucht (inbríding)	81
4.6	Väzba génov a genetické mapovanie	82
4.7	Mutačná premenlivosť a teratogény	88
4.8	Dedičnosť pohlavia a väzba na pohlavie	96
4.9	Genetické inžinierstvo a biotechnologicky upravené organizmy	102
4.10	Systémy dedičnosti	105
4.11	Kontrolné otázky	107
5	Genetika populácií a evolúcia	109
5.1	Genetika populácií	109

5.2	Genetika a evolúcia	115
5.3	Kontrolné otázky	117
6	Genetika nebunkových biologických systémov	118
6.1	Genetika vírusov	119
6.2	Genetika viroidov	127
6.3	Genetika satelitov	128
6.4	Genetika prionov	128
6.5	Kontrolné otázky	129
7	Genetika baktérií	130
7.1	Genóm baktérií	130
7.2	Rozmnožovanie baktérií	132
7.3	Kontrolné otázky	134
8	Genetika archeí	135
8.1	Genetické vlastnosti archeí	135
8.2	Rozmnožovanie archeí	137
8.3	Kontrolné otázky	138
9	Genetika eukaryí.....	139
9.1	Genetika jednobunkovcov (protista)	139
9.2	Genetika húb	144
9.3	Genetika somatickej bunky rastlín	147
9.4	Klonovanie zvierat	149
9.5	Imunogenetika človeka a geneticky podmienené ochorenia človeka.....	151
9.6	Kontrolné otázky	158
10	Genetika, genomika a bioinformatika	160
10.1	Genóm, transkriptóm, proteóm a metabolóm	161
10.2	Porovnávacia genomika, farmakogenomika, metagenomika	162
10.3	Bioinformatika, biologické databázy	164
10.4	Kontrolné otázky	166
11	Genetické markery, genetické technológie, genomické inžinierstvo	167
11.1	Genetické markery.....	167
11.2	Genetické technológie.....	175
11.3	Genomické inžinierstvo a editácia genómu	182
11.4	Kontrolné otázky	190
12	Terminologický slovník genetiky	192
13	Zoznam skratiek používaných v genetike.....	213
14	Zoznam symbolov a veličín používaných v genetike	219
15	Zoznam literatúry	222

Všeobecná genetika

Autori:

prof. RNDr. Milan BEŽO, CSc.

prof. Ing. Katarína RAŽNÁ, PhD.

prof. Ing. PaedDr. Jana ŽIAROVSKÁ, PhD.

Ing. Veronika ŠTEFÚNOVÁ, PhD.

Vydanie: druhé nezmenené

Rok vydania: 2023

Náklad: 100 ks

Počet strán: 223

Vydavateľ: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Redakčná úprava: Ing. Ľubica Ďudáková

Obrázky, schémy: Autori

Grafická úprava, návrh obálky: Martin Lopušný

Tlač: Vydavateľstvo SPU v Nitre

AH-VH: 16,20 – 16,50

ISBN 978-80-552-2635-4

Táto publikácia bola vytlačená na ekologickom papieri.

